

Vastaanottaja: Eduskunnan hallintovaliokunta HaV@eduskunta.fi

Compensaten lausunto hallituksen esityksestä rahankeräyslain 1 §:n muuttamiseksi (HE 124/2021)

Compensate Operations Oy kiittää hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua asiaan.

Hallitus esittää rahankeräyslain muuttamisesta siten, että niin sanotut vapaaehtoiset päästökompensaatiopalvelut rajattaisiin rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle. Jatkossa vapaaehtoinen päästökompensaatiotoiminta ei edellyttäisi rahankeräyslupaa. Compensate pitää esitettyä muutosta rahankeräyslakiin erittäin tervetulleena.

Compensate on voittoa tavoittelematon suomalainen päästökompensaatiopalveluiden tarjoaja. Torjumme ilmastonmuutosta tarjoamalla ihmisille ja yrityksille keinoja hyvittää ilmastopäästöjä, joita ei voida vielä täysin välttää tai minimoida. Teemme tätä yhdistämällä kompensoijat todennettuun ja kestävään hiilensidontaan.

Elokuussa julkaistu IPCC:n kuudes arviointiraportti on vakava varoitus ilmastokriisin etenemisestä. Raportti antaa kuitenkin myös toivoa. Pariisin ilmastosopimuksen tavoite rajoittaa ilmaston lämpeneminen 1,5 asteeseen on vielä mahdollinen. Mutta nyt tarvitaan entistäkin ripeämpiä toimia.

IPCC korostaa raportissaan myös aiempaa selvemmin, että ilmastotyössä päästöjen vähentämisen lisäksi keskeistä on hiilensidonta, siis hiilen poistaminen ilmakehästä. Pelkät päästövähennykset eivät enää riitä. Ilmakehässä on jo liikaa hiilidioksidia.

Vastuullisen vapaaehtoisen päästökompensaation avulla voidaan tehdä kunnianhimoisempaa ilmastotyötä kuin tilanteessa, jossa yritys tai kansalainen keskittyy vain päästöjensä vähentämiseen. Päästöjä kompensoivat yritykset asettavat tutkitusti itselleen tiukempia päästövähennystavoitteita. Vaikka päästöjen kompensoiminen ei korvaa tarvetta päästövähennyksille, se on hyvä tapa kantaa vastuuta silloin, kun julkinen valta ei tee tarpeeksi ilmastokriisin selättämiseksi.

Kansainvälinen päästökompensaatiomarkkina kehittyy nyt vauhdilla. Markkinan arvon arvioidaan ylittävän miljardi euroa tänä vuonna. Nyt on tärkeää varmistaa, että niin suomalaiset yritykset ja kuluttajat kuin potentiaaliset hiilensidontapalveluiden tarjoajatkin, kuten metsänomistajat ja maanviljelijät, pääsevät osaksi tätä kasvavaa markkinaa ilman, että lainsäädännön tulkinnan epäselvyydet asettavat sille esteitä. Rahankeräyslain muutos tuo kipeästi kaivattua selkeyttä sekä yrityksille että kuluttajille.

Laki voimaan mahdollisimman pian

Keskustelu päästökompensaation vastikkeellisuudesta käynnistyi kesällä 2019, kun Poliisihallituksen alainen arpajaishallinto linjasi päästökompensaation olevan mahdollisesti rahankeräystä. Arpajaishallinnon epäselvät ja epä johdonmukaiset tulkinnat päästökompensaation vastikkeellisuudesta ovat johtaneet epäselvään oikeustilaan, jota on kestänyt yli kaksi vuotta.

Päästökompensaatio on kaikkialla muualla maailmassa vastikkeellista. Arpajaishallinto on kuitenkin päätenyt päinvastaiseen tulkintaan, joka on Suomen ilmastopaneelin puheenjohtajan Markku Ollikaisen mukaan "vastoin koko kansainvälisen ilmastopolitiikan peruseriaatteita".

On hyvä huomioida, ettei arpajaishallinto kuullut yhtäkään kompensatiopalveluiden tai vapaaehtoisen hiilimarkkinoiden asiantuntijaa tehdessään tulkintojaan palveluiden ja markkinoiden vastikkeellisuuden luonteesta. Muun muassa oikeuskansleri on pitänyt lupaviranomaisen menettelyä moitittavana.

Epäselvä oikeustila on aiheuttanut mittavaa haittaa suomalaiselle ilmastotyölle. Compensate pitää erittäin tärkeänä, että rahankeräyslain muutos saatetaan voimaan mahdollisimman pian. Hallituksen esitys tarjoaa selkeän määritelmän päästökompensoinnille, minkä avulla voidaan jatkossa erottaa yksiselitteisesti päästökompensointipalvelu yleishyödyllisestä ilmastolahjoittamisesta.

Päästökompensaation tarkemmalle sääntelylle tarvetta

On selvää, että suomalainen päästökompensaatioala kaipaa nykyistä tiukempaa sääntelyä ja käytänteitä. Tämä tarve käy selvästi ilmi myös hallituksen esityksen perusteluissa. Alan käytännöt ovat olleet vähintäänkin kirjavia ja suoranaista viherpesua esiintyy myös huolestuttavan paljon. Lopputuloksena sääntelemätön ala on siirtänyt vastuun laadun ja aidon ilmastovaikutuksen varmistamisesta kompensoiville kuluttajille ja yrityksille.

Compensate pitää ympäristöministeriön elokuussa julkaistun alan sääntelytarpeita selvittäneet raportin suosituksia kannatettavina. Moni suomalaisyritys haluaisi ymmärrettävästi kompensoida päästöjään kotimaisilla hankkeilla, mutta toistaiseksi näiden hyödyntäminen on ollut haastavaa käytänteiden epäselvyyksien takia. Maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön sekä kansalaisjärjestö Finnwatchin tuoreet selvitykset peräänkuuluttavat yhteisten pelisääntöjen luomista, jotta suomalaisten kompensatiohankkeiden laatu ja ilmastovaikutukset voidaan luotettavasti todentaa.

Pohjan hyvälle kompensatiolle antavat luotettavat laskentamenetelmät, joilla hankkeiden ilmastovaikutukset todennetaan. Itsenäiset, kolmannen osapuolen tekemät arvioinnit antavat puolestaan hankkeille uskottavuutta ja samalla luotettavuutta niitä hyödyntäville yrityksille. Lisäksi vain todennettuun tietoon perustuvat markkinointiväitteet luovat uskottavuutta systeemiä kohtaan ja mahdollistavat päätöksenteon oikealta pohjalta.

Suurin este laadukkaalle kotimaiselle kompensatiotoiminnalle on silti niin sanottu kaksoislaskenta. Kaikki Suomessa toteutetut ilmastotoimet ovat tärkeitä, mutta kaikki ilmastotoimet eivät sovellu päästöjen kompensointiin.

Esimerkiksi puiden istuttaminen Suomessa on ilmastoteko, mutta sellainen, josta syntyvät ilmastohyödyt Suomen valtio laskee omaksi hyväkseen pyrkiessään toteuttamaan kansainvälisiä ilmastovelvoitteitaan. Suomalaiset yritykset, yksityishenkilöt tai kunnat eivät voi uskottavasti kompensoida omia päästöjään Suomessa toteutettavilla toimilla, koska valtio omii niistä saatavan hyödyn.

Yritykset voivat kyllä tukea kotimaisia ilmastohankkeita jo nyt, mutta silloin kyseessä on pikemmin yleishyödyllinen ilmastoteko kuin päästökompensaatio. Oman ilmastovaikutuksensa laskentaan yritykset eivät voi niitä sisällyttää. Samalla katoaa kotimaisilta hankkeilta iso rahoituspotentiaali ja esimerkiksi maa- ja metsätaloudesta yksi uusi tulovirta.

Kaksoislaskennan ongelman ratkaisemista helpottaisi, jos Suomi perustaisi ympäristöministeriön elokuisen raportin ehdottaman rekisterin, johon kerättäisiin viranomaisten hyväksymistä vapaaehtoisista toimista syntyvä aidosti lisäinen hiilensidonta tai päästövähennys. Rekisteri voisi myös lisätä kompensatiorankkeiden tasalaatuisuutta.

Pelkkä rekisteri ei silti vielä ratkaise kaksoislaskentaa. Lisäksi tarvitaan hallitukselta poliittista tahtoa kaksoislaskennan ratkaisemiseksi.

Hyväkään sääntely ei auta, jos kaksoislaskennan ongelmaa ei saada rekisterin ja tarvittavan poliittisen päätöksen avulla ratkaistua. Suomalainen päästökompensaatiomarkkina voi synnyttää aitoja ilmastovaikutuksia vain, jos sen tuottamat ilmastovaikutukset lasketaan ainoastaan kerran. Toivomme hallintovaliokunnan kirittävän hallitusta kaksoislaskennan ongelman ratkaisemiseen.

Valvovasta viranomaisesta

Compensate näkee päästökompensaatiotoiminnan valvontavastuun siirtämisen Poliisihallitukselta ensisijaisesti kuluttajansuojaviranomaiselle perusteltuna. Compensate on johdonmukaisesti ilmaissut, että vapaaehtoisen päästökompensointipalvelun tarjoaminen on nimenomaan palvelun tarjoamista, jolloin valvontavastuu kuuluisi luonnollisesti kuluttajansuojaviranomaiselle. Oikein toteutettuna päästökompensaatiopalvelu on todennettavissa ja mitattavissa olevaa, jolloin sen niin kuin minkä tahansa muunkin palvelun valvonta on mahdollista kuluttajien osalta kuluttajansuojalain turvin sekä yritysten osalta tavanomaisin sopimusoikeudellisin perustein.

Compensate korostaa, että yhteisten käytäntöjen muotoutuminen alalle on tärkeää erityisesti kuluttajansuojan turvaamiseksi myös pitkällä aikavälillä.

Päästökompensaation määritelmästä

Hallitus esittää, että toiminta, jolla kasvihuonekaasupäästöjä kompensoidaan todennetulla ja lasketulla kasvihuonekaasupäästöjen vähennyksellä, välttämällä tai poistamisella ilmakehästä, ei kuuluisi rahankeräyslain soveltamisalaan. Compensate on tyytyväinen siitä, että ehdotettu säännös on laaja ja se mahdollistaisi laajasti erilaisten vapaaehtoisen päästökompensaatiotoiminnan rahankeräyslain ulkopuolisena toimintana.

Pidämme tärkeänä, että kasvihuonekaasupäästöjen vähennys, välttäminen tai poistaminen ilmakehästä tulee olla nimenomaan todennettua ja laskettua. Muussa tapauksessa on suuri riski, että päästökompensaatiopalvelun ostajia johdetaan harhaan. Tämä tarkennus erottaa myös hyvin päästökompensaation esimerkiksi kansalaisjärjestöjen harjoittamasta yleisemmästä ilmastotyöstä.

Compensate pitää tervetulleena, että rahankeräyslain säännöksen tarkoituksena ei ole pyrkiä säättämään päästökompensaatiopalvelu pelkästään liiketoiminnaksi, vaan vain rajata toiminta kaikenlaisissa muodoissaan rahankeräyslain soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä tuo lisää vapautta palvelun järjestämismuotoihin ja sallii esimerkiksi säätiölle tai yhdistyksille mahdollisuuden tarjota päästökompensaatiopalvelua muussa kuin liiketoimintamielessä. Olennaista on ymmärtää, että päästökompensaatioissa on kysymys nimenomaan palvelusta, jossa ostaja maksaa päästöjensä kompensoinnista.

Compensate pitää tärkeänä, että päästökompensaation määritelmä olisi luonteeltaan teknologianeutraali ja se mahdollistaisi näin ollen myös uudet palveluinnovaatiot. Päästökompensaatioala kehittyy vauhdilla, eikä ole syytä rajata mahdollisia tulevaisuuden teknologioita määritelmän ulkopuolelle. Tällä on vaikutusta myös Suomen kilpailukyvyille.

Kiitämme hallituksen esityksen vaatimusta avoimuudesta kompensaatiopalvelun tarjoajilta. Palvelun ostajille pitää pystyä kertomaan avoimesti mihin tapahtunut tai tapahtumassa oleva säännöksen tarkoittama ilmastohyöty ja sen tekemisessä käytetyt laskelmat perustuvat.

Rahankeräyslaista ja viranomaisten roolista

Poliisihallituksen alaisen arpajaishallinnon tekemät absurdit tulkinnat päästökompensaation vastikkeellisuudesta osoittavat, että rahankeräyslaki on kaikkea muuta kuin selkeä ja tarkkarajainen. Se mahdollistaa arpajaishallinnon mielivaltaiset tulkinnat, joista ei ole mahdollista valittaa. Tämä tuskin on ollut lainsäätäjän tarkoitus.

Käynnissä olevassa lakimuutoksessa todellinen ongelma ei liity päästökompensaatioihin, vaan vanhentuneeseen lakiin sekä viranomaisen absurdiin tulkintaan siitä. Rahankeräyslakia ei enää luotaisi tässä ajassa, sillä se soveltuu äärimmäisen huonosti vapaaseen yhteiskuntaan rajoittaen sekä elinkeino- että yhdistymisvapautta. Sen vuoksi kaikissa muissa läntisissä maissa tämän kaltaisesta lupajärjestelystä on jo luovuttu.

Lain perimmäinen ongelma on siinä, että se on täysin tulkinnanvarainen. Laissa todetaan, että jos vedotaan yleisöön rahan keräämiseksi vastikkeetta, tarvitaan rahankeräyslupa. Missään ei kuitenkaan määritellä mitä vastikkeettomuudella tarkoitetaan. Tämän vuoksi rajanveto tapahtuu aina tapauskohtaisesti viranomaisen toimesta johtaen mielivaltaisiin tilanteisiin, jotka eivät ole linjassa keskenään. Poliisihallituksen mukaan esimerkiksi vihreän sähkön myyminen on sallittua, mutta päästökompensoidun sähkön myyminen ei, vaikka kyse on mekanismiltaan täysin identtisistä tuotteista.

Koska rahankeräyslain rikkominen on rikos, tulee oikeusvaltiossa rikollinen toiminta määritellä tarkkarajaisesti. Rahankeräyslaki on näiltä osin puutteellinen.

Vastikkeettomuuden määrittelemineen niin, että lakia valvottaisiin johdonmukaisesti, on käytännössä mahdotonta. Vastikkeettomuuden määritelmä on nykyään ulotettu muutenkin perusteettoman pitkälle. Jos kahdella osapuolella on sopimus keskenään - toinen maksaa ja toinen tekee sopimuksessa sovitut asiat - on kyseessä vastikkeellinen toiminta riippumatta siitä, mitä rahalla käytännössä tehdään. Jos tätä sopimusta rikotaan, kyseessä voi olla sopimusrikkomus, petos tai kuluttajasuojakysymys. Päästökompensaation kohdalla arpajaishallinto on kuitenkin päättänyt puuttua toimintaan, jonka ei tulisi kuulua sen toimivaltaan ollenkaan.

Arpajaishallinto on määritellyt päästökompensaatiot hyväntekeväisyydeksi mm. seuraavilla perusteilla: *"Rahoittajat eivät siis saa tosiasiallista hyödykettä kuten istutettua puuta tai oikeuksia tai päätäntävaltaa päästövähennyshankkeen hallinnointiin."* Lisäksi poliisihallitus vertaa päästökompensaatiota kummilapsitoimintaan: *"Kummilapsitoiminnassa rahan lahjoittanut henkilö ei saa itselleen aitoa vastiketta, vaan lähinnä hyvän mielen siitä, että on tukenut hyvää tarkoitusta."* Näiden lisäksi arpajaishallinto pitää toimintaa vastikkeettomana, koska maksajan lisäksi päästökompensaatiosta hyötyvät myös muut, jolloin toiminta muuttuu arpajaishallinnon näkemyksen mukaan hyväntekeväisyydeksi.

Jos edellä mainittuja argumentteja noudatettaisiin johdonmukaisesti, Suomessa tulisi kieltää lukuisia muitakin palveluja rikollisina.

Muutama perusasia päästökompensaatioista:

1. Päästökompensaatiopalvelun tarjoaja ei myy omistusoikeutta tai määräysvaltaa metsään vaan hiilen sidontaa ilmakehästä. Tämä on verrattavissa siihen, että siivouspalveluyrittäjä ei myy päätösvaltaa siivousvälineisiin, vaan nimenomaisesti siivousta.
2. Kun päästökompensaatiota myydään, ostajan ja myyjän välillä tehdään kaupallinen sopimus.
3. Sopimuksessa määritetään tarkkaan mitä ostetaan eli mistä maksetaan. Käytössä on yhtä selkeä mittayksikkö kuin perunakilo eli hiilidioksiditonni.
4. Hiilidioksidi on fyysinen tuote, vaikka sitä ei ihmissilmällä ilmasta erotakaan. Samoin hiilensidonta edellyttää todellista, fyysistä työtä.
5. Päästökompensaatioilla on kansainväliset markkinat ja markkinahinnat.
6. Projektit auditoidaan ja sertifioidaan kolmannen osapuolen toimesta ja päästövähennysyksiköt rekisteröidään niitä varten perustettuihin rekistereihin.
7. Markkinoiden toimintaan ohjataan myös valtioiden välisillä sopimuksilla.
8. Yrityksillä on velvoitteita hiilineutraalisuuden osalta ja päästökompensaatiot ovat monille yhtiöille ainoa keino saavuttaa niille asetetut tavoitteet. Osaa yhtiöistä, kuten lentoyhtiöitä, velvoitetaan lain tasolla kompensoimaan päästönsä.
9. Kompensaatioissa on kysymys omien sotkujen siivoamisesta eli itse aiheutetun vahingon korjaamisesta. On outo ajatus, että tämän vastuun kantaminen olisi hyväntekeväisyyttä.

Arpajaishallinnon väite, että yritykset eivät saisi vastiketta rahoilleen, on edellä listatun perusteella täysin absurdi. Näistä seikoista huolimatta Poliisihallitus on pitänyt päästökompensaatioiden ainoana vastikkeena hyvää mieltä eivätkä he lukuisten ilmastoasiantuntijoiden yksimielisistä näkemyksistä huolimatta ole olleet valmiita muuttamaan mielipidettään.

Ilmastokriisi vaatii pikaisia toimia. Ajasta jääneen lainsäädännön ei pitäisi olla esteenä niille toimille, joihin meidän kaikkien tulee viipymättä ryhtyä maailmaa uhkaavan ilmastokatastrofin torjumiseksi kaikin mahdollisin keinoin.

Lupaviranomainen on täysin tarpeettomasti asettanut kapuloita ilmastotyöntekijöiden ja koko suomalaisen yhteiskunnan rattaisiin tulkitsemalla epäselvää lakia mahdollisimman rajoittavalla ja paikoin jopa lakiin perustumattomalla tavalla. Arpajaishallinto on menettelyllään osoittanut, että ainoastaan muuttamalla lakia hallituksen esittämällä tavalla pattitilanne voidaan purkaa. Näin voimme viimein ryhtyä toteuttamaan ja kehittämään päästökompensaatiotoimintaa myös Suomessa ilman aiheettomia esteitä.

Lisätietoja antaa:

Niklas Kaskeala, vastuullisuusjohtaja, Compensate

niklas@compensate.com

puh. 050 5866422